

[Pihlajaveden Saha](#)

[Kuvia sahalta 1960-luvulta, Erkki Kanerva](#)

[Kuvia sahalta 1920-1930-luvuilta](#)

[Aino Korjan historiikki](#)

[Aino Korjan historiikit -alkusivu](#)

[Kuvia sahalta 1920-1930-luvuilta, Saara Tuliniemen kuvakokoelma](#)

[Kuvia sahalta 1960-luvulta, Erkki Kanerva](#)

Kuvat yllä, Niilo Lamminpää

1. vaihe

Vuoden 1900 tienoilla heräsi Pihlahjaveden metsänomistajilla, siis talollisilla, ajatus alkaa omalla paikkakunnalla harjoittamaan sahateollisuutta. Näin perustettiin osakeyhtiö, johon kuuluivat talolliset: **Leppälä**, **Kaakkomäki**, **Rekola**, **Naaramäki**, **Lappi** ja **Rantakömi** ja mahdollisesti muitakin. Yhtiön nimeksi tuli *Pihlajaveden Puuteollisuus Oy*.

Sahan ensimmäisenä johtajana toimi **Rikhard Rantakömi**. Hän tuli päivittäin sahalle hevosella. Hevonen oli sidottu suureen koivuun ja kuopi jaloillaan syvän haudan. Sahan ensimmäisiä tilikirjoja on löytynyt Rantakömin vintiltä ja tuotu museoon.

Saha rakennettiin Pihlaisselän rantaan Koipijärvestä tulevan puron suuhun Kaakkomäen omistamalle Jokelan niittypalstalle. Saha oli pienitehoinen: kaksi pientä käytettynä ostettua höyrykattilaa ja höyrykone, kokkolalainen piilusyötteinen kehä (raami), pieni höyläkone, kantti ja kaksi katkaisusirkkeliä. Näillä koneilla toimittiin kuitenkin 20 vuotta. Sahanhoitajana oli ensin **Syt elä** ja sitten **Stenholm**. Kolmantena sahanhoitajana oli **Vuokko**.

Sahauksen aikana oli työväkeä noin 20 henkeä. Työpäivä oli 10 tuntia: aamu-kuudesta ilta-kuuteen, välillä kaksi ruokatuntia. Sahaus kesti kesäkuukaudet. Miehen päiväpalkka oli 1,75-2,50 markkaa.

Sahayhtiö harjoitti täydellistä puutavaraliiketoimintaa. Puita ostettiin ja harjoitettiin ulkomaankauppaa. Tukkien hankinta tapahtui omistajan merkintöjen mukaan pystymetsistä tai alueittain määrämittaisena. Tavara kuljetettiin hevosilla 2,5 kilometrin päähän Pihlajaveden asemalle rautatiekuljetukseen.

Pihlajaveden Puuteollisuus Oy joutui rahoitusvaikeuksiin. Oliko maanviljelijöillä liikemiehiltä vaadittavan ammattitaidon puutetta vai mikä oli syy? Osakkaat joutuivat huomattaviin korvauksiin ja suorituksiin veloista.

Pihlajaveteläinen **Einari Luoma** oli aikoinaan tehnyt näytöskappaleenkin Pihlajaveden Sahan isännistä. Isännät olivat siinä olleet hyvin tunnistettavissa. Niinpä Rekolan isäntäväki oli palkannut naapurinsa katsomaan näytelmää nuorisoseurantalolle ja kertomaan heille, kun eivät itse rohjenneet mennä katsomaan. Rekolainenkin oli näytelmässä tapansa mukaan laittanut lakkinsa kokouksen alussa pöydän alle. Näytelmä on vuosien saatossa luultavasti kokonaan kadonnut.

2. vaihe

Vuonna 1910 sahanomistajaksi tuli kauppias **Verner Pakkala**. Sahanhoitajana oli **Alfred**

Puro

Toiminta oli vähäistä. Parina, kolmena vuotena sahattiin 2-3 kuukautta kesällä. Vuosina 1914-15 ei sahalla ollut juuri ollenkaan toimintaa.

3. vaihe

Vuonna 1916 perustettiin taas uusi osakeyhtiö. Siihen tulivat Ähtäristä **Verner Laitakari**, **Emil Larja**

ja

Juha Alfred

(

Janne

)

Sisto

sekä Pihlajavedeltä

Olga Pakkala

. Kullakin oli yhtä monta osaketta.

V. Laitakari

oli toimitusjohtaja ja

J.A. Sisto

sahanhoitaja. Rouva

Aura Sisto

toimi tili- ja rahastonhoitajana.

Sahaus alkoi jälleen 1917. Sahattiin 2-3 kuukautta kesällä. Työpäivä oli edelleen 10 tuntia. Miestyöpäivän palkka oli 2-3 markkaa, naistryöpäivän 1-1,50 markkaa ja poikasten 0,50-1 markkaa.

Vuonna 1918 toukokuun alussa sahauksen alkaessa piti sahan työväki kokouksen ja vaati kahdeksan tunnin työpäivää ja markan tuntipalkkaa. Vaatimuksen esittäjäksi valittiin **Paananen**. Tunnin kuluttua Laitakari tuli ja ilmoitti, että vaatimukseen oli suostuttu. Paanaselle ilmoitettiin, että hän saa tulla hakemaan lopputilin. Näin hän joutui kärsimään toisten puolesta.

Sahatavara kuljetettiin edelleen Pihlajaveden asemalle ja sieltä edelleen rautatietä Porin, Kaskisten ja Vaskiluodon (Vaasa) satamiin.

Syyskesällä 1923 saha paloi perustuksiaan myöten. Palo oli tapahtunut yöllä. Silloin ei paljon tiedotusyhteyksiä ollut. Muistan, kun yövartijana toiminut **Tilda Joutsimäki** tuli aamulla Mäenpään ja kertoi sahan palaneen. Lähikylä ei ollut paloa lainkaan havainnut. Moni työmies tuli aamulla töihin ja totesi tapahtuneen. Kerrottiin, että Laitakari tultuaan aamulla Ähtäristä totesi vain. "Kellä on sika, siltä menee sika. Kellä on saha, siltä menee saha."

Saha rakennettiin uudestaan 1924 puolta isommaksi ja puolta tehokkaammaksi. Vanhan raamin rinnalle tuli uusi lahtelainen A9 raami. Laitettiin isommat höyrykoneet ja -kattilat,

halkaisusirkkeli ym. Näin sahattiin 15 vuotta. Nyt sahattiin puolta isommalla teholla ja maaliskuulta syys-lokakuulle. Useina kesinä sahattiin kahdessa vuorossa. Työväkeä tarvittiin vuorossa 15 miestä, 3-4 poikaa ja 8-10 naista, yhteensä noin 30 henkeä. Lisäksi hakkuut ja kuljetukset työllistivät. Sotavuosina ei sahattu.

Kun sahaus laajeni, oli metsien ostokin aikaa vievää. Kaupanteko oli hyvin venyvää. Ostaja sai käydä monta kertaa talossa. Hintoja nostettiin 25 penniä kerralla. Leimikot olivat isoja, noin 1000-8000 runkoa. Pienemmät erät ostettiin hankintakaupalla. Talvella oli tukkien ulosotto metsistä. Puut kaadettiin pokasahalla ja jakomies merkitsi tukit katkottaviksi. Puut vedätettiin hevosilla vesistöjen varteen jopa 10 kilometrin päästä. Pihlaisselän ympäriltä kuljetettiin lautoilla. Aluksi pyöritettiin "vorokkia" miesvoimalla, myöhemmin hevosella. Liesjärveltä uitettiin jokiuittoina noin 25 kilometriä. Jokiuittoon oli puut kuorittava metsässä.

Osakekannassa tapahtui muutoksia vuoden 1930 jälkeen. Verner Laitakari keskittyi Ähtärissä olevan sahan hoitoon ja myi osakkeensa **Emil Larjalle**. Myöhemmin Olga Pakkala luovutti yhden osakkeen Larjalle ja näin Sahan osake-enemmistö siirtyi Larjan suvulle.

Laitakarin poistuttua siirtyi sahanjohtajan vastuu J.A. Sistolle. Samoin sahanhoitajan vastuu siirtyi käytännössä pikkupojasta asti mukana olleelle **Kalle Heinoselle**. E. Larja oli siirtänyt jo osakkeitaan pojalleen

Os
mo Larjalle

Osakkeen omistajien kuolemien kautta 1940- ja 1950-luvuilla tulivat osakkaiksi Osmo Larja ,
Saima Larja

,
Helmi Sampolahti

ja

Mikko Sisto

. Osmo Larja tuli toimitusjohtajaksi ja Kalle Heinonen jatkoi sahanhoitajana. Yhtiön toiminimeksi tuli Pihlajaveden Saha Oy.

Vuonna 1949 saha uusittiin kokonaan. Vanhat koneet poistettiin. Tuli kaksi uutta tamperelaista raamia. Siirryttiin nelisahaukseen, jossa jätteiden osuus väheni. Saha toimi näin kuusi vuotta.

Syksyllä 1956 työpäivän juuri päättyessä palohälytys kaikui. Saha paloi toisen kerran perustuksiaan myöten. Kone- ja kattilahuone pelastui palosta. Tuuli kävi järvelle, joten lautatarha säilyi. Kesän lastauksetkin oli jo pääosin toimitettu. Vakuutukset vastasivat suurimman osan vahingoista.

Palon jälkeen alettiin välittömästi suunnitella ja rakentaa uutta sahaa. Vuoden 1956 loppu ja talvi 1957 olivat kiireistä rakennusaikaa. Kirvesmiehet rakensivat saharakennusta, asentajat asensivat koneita ja sähkötöitä samaan aikaan. Huhtikuun lopulla saha oli valmis ja sahaus alettiin. Saha oli hyvin suunniteltu. Tavarantoimitus koneelta toiselle oli automatisoitu. Siihen aikaan lukeutui tämä keskisuuriin sahoihin. Siinä oli kaksi Karhulan Otso-pikakehää (raamia),

hakkuri ja myöhemmin seulat. Jätepuu meni selluloosan raaka-aineeksi. Sahaus tuli kannattavammaksi, kun mm. kahdeksan henkilöä vapautui ripatyöstä. Sahalla oli oma generaattori, josta tuli sähkö, joten vierasta sähköä käytettiin vähän. Pienempi tukin kuorimakone vaihdettiin suurempaan 1962. Samoin tuli sähköllä kulkeva sahurin vaunu. Tavarankuljetus ulkona tapahtui traktorilla ja tavarankuljetus nosta "kiramalla".

Pihlajaveden Saha oli kaikinpuolin ajanmukainen sahatavaran tuotantolaitos. Mm. Työtehoseura lähetti jatkuvasti retkeilijöitä tutustumaan sahan menetelmiin. Itävallasta saakka kävi saha-alan asiantuntijoita.

Suurelle osalle väestä oli työtä ympäri vuoden. Saha kävi täydellä teholla 8-9 kuukautta. Välivuokausina oli useille sahan huolto-, metsä- ja muita töitä. Vuonna 1940, kun Pihlajavedellekin oli perustettu metsänhoitoyhdistys, metsänomistajat leimauttivat ja luettivat puut metsänhoitoneuvojilla ja näin alettiin ostaa leimikot neuvojan luvun perusteella, ja paljon ostajan aikaa vievää mitta- ja lukutyötä jäi pois. 1950-luvulla tulivat moottorisahat metsiin ja tukinkuljetus oli siirtynyt osittain autokuljetukseen. Samoin vesikuljetus oli lopetettu. Lautatavaran kuljetus oli kokonaan autoilla. Sahalla oli kaksi kuorma-autoa, lisäksi vakituiset omilla autoillaan ajavat. Tukkien hankinta-alue oli Pihlajavesi, Liesjärvi sekä osa Multiaa.

Joitain määriä tavarasta meni kotimaan kauppaan, pääasiassa kuitenkin ulkomaankauppaan. Ostajina olivat Länsi-Saksa ja Englanti. Pienempiä määriä meni Hollantiin ja muualle. Agentuuriliikkeet hoitivat satamissa asiat. Sahausmäärä oli noin 3000 standarttia vuodessa. Pihlajaveden asemalla lastattiin sahan tavaraa noin 5-6 vaunua päivässä. Työväkeä oli vuosina 1960-63 noin kolmekymmentä sahausessa, lisäksi metsä- ja kuljetustyöt.

Vuoden 1960 vaiheilla Larjat ehdottivat osakepääoman nostamista, koska yhtiön osakepääoma oli sen toimintaan nähden mitättömän pieni. Larjat korottivat osakepääomaa huomattavasti. Helmi Sampolahti ja Mikko Sisto eivät suostuneet ostamaan uusia osakkeita, ja näin heidän osutensa jäi verrattain pieneksi. Pihlajaveden Saha Oy:n omisti nyt käytännössä Larjan suku.

Pihlajaveden sahallä näytti ulkonaisesti kaikki menevän hyvin. Sahalla oli kaikki kunnossa, siistiä ja maalattua. Syvälään oli rakennettu kallis autotallirakennus sekä uusia asuntoja. Esimerkiksi syksyllä 1963 aseman ja sahan välisellä tiellä kävi iloinen vilskke traktorien ja ja kuorma-autojen kilpaa ajellessa tavaraa asemalle. Pihlajavetiset olivat oppineet sahan toimintoiheen kuuluvan luonnollisena sen kuvaan.

Yht äkkiä ympäristö totesi jotain olevan hullusti Pihlajaveden Saha Oy:llä. Vielä niihin aikoihin, kun pankit kiinnittivät myyntikieltoja lautataapeleihin, maalattiin sahan ulkorakennuksia ja viimeisteltiin viimeistä asuinrakennusta. Larja tarjosi jo Pihlajaveden kunnallekin ostomahdollisuutta, mutta näihin aikoihin ei vielä yhteiskunta tukenut liikelaitoksia.

13.12.1963 Pihlajaveden Saha Oy jätti konkurssihakemuksen ja 60 vuotta toimineen sahan toiminta lakkasi lopullisesti. Saamamiehet joutuivat kärsimään, monet yksityisetkin ja samoin Pihlajaveden kunta ja seurakunta. Saha jäi Kansallis-Osake-Pankin haltuun, joka sitten myi ja purki kaiken pois. Sahayhtiön laitokset ja kiinteistöt olisivat kyllä vastanneet velkojen arvoa, jos

niillä olisi ollut vastaavaa käyttöä. Konkurssipesässä ne menettivät käyvän arvonsa.

Ulkopuolisille jäi selvittämättömäksi, mikä oli lopettamisen lopullinen syy. Olihan saha hyvässä kunnossa, hyvien liikenneyhteyksien ja raaka-aineen keskellä. Oliko todella taloudelliset kannattavuusvaikeudet kuten monilla piensahoilla. Oliko yhtiö joutunut liaksi velkakierteeseen ja ajoivatko suurpankit sen ahdinkoon vai puuttuiko johdolta suunnitelmallisuutta ja halua jatkaa?

Eräs vanha maanviljelijä sanoi: "Me luotimme nuorempaan johtajaan kuten vanhempiinkin, mutta nähtävästi hän ei ollut luottamuksemme arvoinen." Toimitusjohtaja puolestaan oli aikaisemmin sanonut, että hän yrittää antaa työtä tällaiselle joukolla, mutta Pihlajaveden kunta ei yhtään halua ymmärtää ja tukea, vaan vaikeinakin aikoina lyö harkintaverotuksella ym. Jos minä kerran vielä lopetan ja näytän pihlajavetisille... Toimitusjohtaja oli hyvin pidetty ja arvostettu henkilö. Kuitenkaan hän ei konkurssin jälkeen näyttäytynyt enää asiakkaille eikä paikkakunnalla, joten ihmisille jäi monenlaisia arveluita.

Sahan alue on sileänä. Kaunis Pihlajaveden ranta on vapaana näkyvässä. Monet katsovat tätä aikanaan valoisaa teollisuusaluetta haikein mielin.

Pihlajaveden Sahan työväki oli ollut pääasiassa omalta paikkakunnalta, pikkutiloilta, joilla olivat omat kodit. Osa työväkeä oli rakentanut uudet asunnot. 60 vuoden aikana oli monen alkuvuosina työssä olleen pää harmaantunut ja pikkupojat puolestaan kasvaneet miehiksi ja vastaamaan sahan töistä.

Johtaja J.A. Sisto oli vaikuttava tekijä vuodesta 1916 noin vuoden 1945 tienoille saakka eli noin 30 vuotta. Samana aikana oli rouva Aura Sisto yhtiön kirjanpitäjä ja rahastonhoitaja. Sisto tunnettiin paikkakunnalla ahkerana, täsmällisenä, säästäväisenä ja ennen kaikkea vaatimattomana persoonana. Monia kaskujakin oli Siston säästäväisyydestä ja henkilöstä, jota vieras ei usein tahtonut johtajaksi tunnistaa. Rehellisyys kuului myöskin hänen luonnekuvaansa. Maanviljelys oli hänen erikoisharrastus. Monet paikkakunnan hyvät harrastukset saivat Sistojen ja Sahan kautta taloudellista apua. Aikanaan oli Pihlajaveden Saha kuin paikkakunnan pankki. Jokainen sai ajallaan sopimuksen mukaan tai muutenkin tarvitessaan. Siihen uskottiin ja luotettiin. Se oli osa Pihlajaveden perustekijöistä.

J.A. Siston rinnalle kasvoi Kalle Heinonen - työnjohtajaksi, sahanhoitajaksi. Loppuvuosina Heinosen työ oli läpivuorokautista. Hän johti kaikki työt sahall, lastaukset, kulki illat pitäjillä metsäkauppoja tekemässä ja isäntien kanssa asioita järjestelemässä. Hän oli kaikkien: johdon, työntekijöiden, metsänomistajien käytettävissä. Hänen työ kautensa kesti yhtiön lopettamiseen saakka eli yhteensä yli 30 vuotta.

Aikaisemmin oli uskollisena hevostenhoitajana ja hevostmiehenä **Herman Järvinen**. Vanhoja työmiehiä ja taaplareita olivat

Jussi Heinämäki

,
Kalle Peräaho

, Mäkikylän

Kalle Heinonen

, Frans Vuorenmaa,

Kalle Hirvelä

,

Aapo

ja

Toivo Tuominen

,

Onni Ilmarinen

ym. Koneenkäyttäjänä olivat

Alexi Koskinen

,

Toivo Järvinen

,

Toivo Mustonen

ja

Aarne Pirttimäki

. Konehuoneessa oli asentajia, viilareita ja lämmittäjiä mm.

Kalle Varvikko

ja sitten poika

Lauri Varvikko

,

Veikko Limmeri

,

Väinö Kanerva

ym. Nuorempaa polvea olivat

Tuomisen veljekset

,

Isoahot

,

Järviset

,

Olavi Kaakkomäki

i, Matti Taivainen,

Tauno Kuusela

,

Heikki Leppänen

jne.

Toivo Lamminaho

oli sahurina ja sahausvaununkuljettajana. Lisää pitkäaikaisia työntekijöitä olivat mm.

Jalmari Järvinen

,

Eemeli Mäkinen

,

Kalle Kulmala

,

Senja Isoaho

,
Taito

ja
Helena Heinonen
ym.

Alkuaikoina kulkivat Mäkikylältä **Rintalan** ja **Mäkiähon** miehet omilla hevosillaan lankun ajossa. Monet vuodet ja vuosikymmenet oli Sahan konttorissa

P.J. Matomäki

tuttu näky. Tili- ja rahastonhoitajina oli pitemmän aikaa

Saara Kotiranta

ja
Anja Heinonen

. Mainittakoon, että loppuvuosina oli konttorihenkilökunta muualta tullutta.

Monen pihlajavetisen muistot liittyvät läheisesti Pihlajaveden Sahan yhteyteen.
"Sahamme huutaa"; sanottiin. Ei huuda enää.

Numero- ja asiatietoja antanut Kalle Heinonen
Tuntemuksen perusteella kirjoittanut Aino Korja

[Aino Korjan historiikit -alkusivu](#)

[Kuvia sahalta 1960-luvulta, Erkki Kanerva](#)

[Kuvia sahalta, Eenok Lahti](#)

[Kuvia Saara Tuliniemen kokoelmista](#)

Pihlajaveden sahan ensimmäinen palo 1923, Kuva Eenok Lahti

Miehiä ja hevonen saharanta Kuva Eenok Lahti

Saha 1960-luvulla

Erkki Kanervan tallioima kuva